

BİT Kullanımında Toplumsal Cinsiyet Ayırımı

Özlem Oktal

Anadolu Üniversitesi
odogan@anadolu.edu.tr

ÖZET

Kadınların işgücü piyasasında yer almaya başlaması, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde bazı sorunları da gündeme taşımıştır. Toplumsal cinsiyet ayırımı bu sorunlardan biridir. Ülkemizde BİT kullanımında toplumsal cinsiyet boşluğu önemli boyuttadır. Bu sorun toplumsal yapı sorununa dayanmaktadır. Bu çalışma ile BİT kullanımında toplumsal cinsiyet ayrımının ekonomik ve toplumsal yapı sorunlarını istatistiksel kaynaklardan alınan verilerle gözler önüne sermek ve ülkemizin bu konudaki stratejilerinin neler olabileceğini vurgulamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Toplumsal cinsiyet, istihdam, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT)

ABSTRACT

In parallel with the globalization efforts and the rapid advancements in information and communication technologies, the taking part of women in labor market revealed some problems. The gender inequality is one of these problems. The gender issue in Turkey especially in the usage of information and communication technologies (ICT) becomes one of the most important problems. The gender inequality in Turkey is mainly originated from some social infrastructural concerns. The purpose of this study is to reveal the economic and social infrastructural problems arising from the gender inequality by using some related statistics and to emphasize the strategies towards solving this important issue in Turkey

Keywords

Gender, employment, information and communication technologies (ICT)

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde (BİT) meydana gelen gelişmeler, toplumu oluşturan bireylerin bilgiye erişimi ve iletişimde kolaylık sağlamaktadır. Teknolojik gelişmeler toplumsal yaşamı değiştirmekte, bilgiye erişimde özgür bir ortam yaratmaktadır. Buna rağmen toplumu oluşturan bireylerin bir kısmının bu teknolojilere ulaşma ve etkin kullanma konusunda yetersizliklere sahip olduğu da bir gerçektir. Cinsiyet, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve kullanımını etkileyen en önemli değişkenlerden biridir. Dünyada BİT'e erişim ve kullanım konusunda özellikle kadın ve erkekler arasındaki farkları ortaya koymaya, bu konuya dikkat çekmeye yönelik çalışmaların sayısı son yıllarda artış göstermektedir. Bu araştırmalar, gelişmiş ülkelerde kadınlar ve erkekler

arasındaki farkın giderek azaldığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık erkeklerin BİT kullanımı konusunda daha avantajlı konumda olduğu da bir gerçektir [1]. Belirli bir kesimin bilgisayara veya bir başka donanıma sahip olup olmaması veya BİT'ten eşit olarak yararlanıp yararlanamamasının altında, toplumsal anlamda daha yapısal bir sorun yatmaktadır [2].

Bu çalışma ile Türkiye'de BİT kullanımında toplumsal cinsiyetin yapısal sorunları istatistiksel gösterimlerle gözler önüne sermek, ülkemizde ve dünyada bununla mücadele etmek ve önüne geçmek için belirlediği stratejileri ve çalışmalarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadınların ücretli işgücü olarak emek piyasasına girmesiyle çalışma hayatının ve genel olarak toplumsal hayatın niteliğinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1960'lardan itibaren başlayan toplumsal cinsiyet tartışmaları kaynağını feminist akımlardan almıştır. 1990'lardan bu yana da etkileri gün geçtikçe artmaktadır [3].

Toplumsal cinsiyet; kadınlık ve erkeklığın toplumsal olarak kurulduğunu, kadın ve erkeklere atfedilen rol ve sorumlulukların; içinde yaşanılan tarihsel, toplumsal ve coğrafi koşulların bir ürünü olduğunu ifade eder. Kadınlar ve erkekler biyolojik farklılıklarla doğalar da onlara atfedilen tüm özellikler, içinde yaşadıkları toplum tarafından belirlenmektedir. Yani değişmez, sabit ve koşulsuz bir cinsiyet ve cinsiyet özelliği yoktur. Toplumsal cinsiyet, kişinin içinde yaşadığı toplumda aile, okul, iş yeri gibi sosyal ortamlardaki etkileşimleriyle belirlenmekte, toplumsal, dini ve kültürel öğretiler ile şekillenip yeniden üretilmektedir. Bunların yanında toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik rolleri arasında toplumsal olarak kurgulanmış bir hiyerarşiyi ve güç ilişkisini de göstermektedir. Örneğin, ev içi iş bölümünün çoğunu kadınların üstlenmesi, tamamen kültürel olarak inşa edilmiş bir olgudur [3].

Toplumsal ve biyolojik cinsiyet ile ilgili tartışmada temel konu, kadın ve erkeğin davranış ve rollerinin biyolojik yapı mı yoksa kültür veya toplum tarafından mı tayin edildiğidir. Toplum içinde iki cinsiyet arasındaki sosyal farklılıkların doğrudan biyolojik farklılıkların bir yansıması olarak gören doğacı kurama göre, erkekler kadınlardan fiziksel olarak daha güçlü oldukları için toplumu organize ederlerken kadınlar çocuk doğurdukları için pasif, çocuk bakımıyla ilgili ve bağımlı olma yönünde doğal bir annelik içgüdüğü ile hareket ederler. Gelişmeci

kuram ise aksine cinsiyet rollerinin biyolojik olarak değil kültürel olarak belirlendiği ve sosyal olarak inşa edildiği inancına dayanır. Kuramın dayandığı başlıca kanıtlar şunlardır:

- Cinsiyetler arasındaki biyolojik ve psikolojik farklılıkların büyük olmadığını gösteren araştırmalar.
- Farklı toplumlarda ve kültürlerde, toplumun farklı dönemlerinde kadınlar ve erkeklerin farklı biçimlerde davrandıklarını ve rollerin değiştiğini gösteren antropolojik veriler.
- Erkek-kadın farklılıklarının sosyal olarak inşa edildiğini gösteren, erkek ve kız çocuklarının tamamen farklı ve birbirinden ayrı biçimde yetiştirildiklerini ortaya çıkaran araştırmalar.
- Toplumsal cinsiyet düzeni, tüm toplumsal sistemde, örgütsel düzeyde, çalışma ilişkileri, iş ve meslek düzeyinde işler.

Kadın ve erkekler arasındaki ilişkileri erkekler lehine ayrımcı zihniyetle, kadının erkeğe göre düşük statüsünü toplumsal yaşamın her alanında vurgular [5][6].

BİT KULLANIMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET

Özellikle 1970 sonrası yaşanan teknolojik gelişmeler ve 1990'larda da BİT'deki gelişmelerin artması çalışma ilişkilerinde de birçok yeni konuyu gündeme taşımıştır. BİT'teki yenilikler, küreselleşmenin gelişmesine neden olmakla birlikte küreselleşmenin de, başta internet olmak üzere BİT'in gelişimi ile bilgi transferinin miktar ve hızındaki artışa özellikle önemli etkisi olmaktadır [7].

Yaşadığımız çağda teknolojinin kullanımı hayatın her alanına girmiş ve toplumu oluşturan bireylerin teknolojiden yararlanması artık bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kaliteli bir yaşam standardına sahip olma, eğitim ve sağlık hizmetlerinden eşit olarak yararlanma, nitelikli barınma imkânlarına sahip olma, sağlıklı bir çevrede yaşama, yeni fırsatlar ve cinsiyet eşitliği gibi birçok unsur, insanların BİT araçlarını yaygın olarak kullanmalarını etkileyen faktörleri oluşturmaktadır [8].

Toplumsal yaşamı ilgilendiren birçok olgu ve gelişme alanında olduğu gibi BİT alanında da kadınlarla erkekler arasında eşitsizliğin var olduğu bilinen bir gerçektir. Örneğin internetin yayılmaya başladığı yıllarda dünyada ve ülkemizde internet kullanan kadınların sayısının erkeklerden daha az olması bunun bir kanıtıdır. Günümüzde BİT'in sunduğu olanakların farkına varılmaya başlanmasıyla önceki yıllara göre kadın kullanıcıların sayısının belirgin biçimde arttığı görülmektedir [9].

BİT'in şekillenmesi, üretimi ve kullanılmasında toplumsal cinsiyetle ilgili varsayımlar nelerdir? BİT'in eril özelliği olup olmadığı, BİT'te meydana gelen değişmelerin kadın ve erkek insan gücü için ne anlam taşıdığı, iş hayatında BİT ve çalışan ilişkilerinin oluşmasında temel etkenin bizzat BİT'in doğası olup olmadığı gibi sorular tartışma ve araştırmaların temelini oluşturmaktadır. Toplumu ve teknolojiyi şekillendiren,

yapılandıran ne ise onun üzerinde durmak, aydınlatmak doğru olacaktır. [10].

Teknolojinin geleneksel olarak erkeklerin egemenliği altında olduğuna dair kuramsal çalışmalar mevcuttur. Toplumsal cinsiyet dişil (doğa) ve eril (bilim) olarak kimliklendirilmiştir. Bilimi temsil eden erkeğe nesnel, akılcı, güçlü ve kişisel olmama gibi özellikler atfedilirken; doğayı temsil eden kadın öznel, duygusallık, sevgi ve kişisel olma gibi özelliklerle özdeşleştirilmiştir. Bu ayırım, toplumsal yaşamın her alanına da damgasını vurmuştur. Sosyalleşme sürecinde toplumsal rollerin oluşumu ve aktarılmasında kadın ve erkeğin yaşam alanlarının ayrılarak sınırlandırılması neredeyse kültürel bir evrensellik arz etmektedir. Geleneksel olarak erkekler, mühendislik, madencilik, metal işleri, diğer vasıflı imalat işleri, teknik vasıf gerektiren işleri meslekleri seçerken kadınlar sekreterlik, hemşirelik, öğretmenlik, bakım, temizlik, yemek işleri gibi meslekleri seçmektedir. [11],[12],[13].

Aşağıdaki bölümde, örgütlerdeki BİT kullanımına yönelik olarak toplumsal cinsiyete dayalı yaklaşımı, öncelikle kadınların ve BİT'lerin yetersiz temsil edilmesini ve düşük değer verme oranını gösteren istatistikler gözden geçirilerek var olan eksikliklerin ortadan kaldırılabilmesi için kavramsal bir çerçeve çizilecektir.

TÜRKİYE'DE BİT KULLANIMINDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN DURUMU

BT sektörü ister ekonomik ister sosyal olsun hayatımızın tüm alanlarında etkisi hissedilmektedir. Dijitalleşme ile birlikte BT ürün ve hizmetleri ile ilgili alışkanlıklar da beraberinde gelmektedir. Ülkemizde BT sektörünün durumuna göz atarsak; BT harcamaları kişi başına düşen gelir seviyesiyle ilişkilendirildiğinde orta gelir grubundaki ülkelerin alt bandında yer almaktadır. Ülkemizde yazılım ve BT hizmetleri harcamalarının BT pazarı içerisinde aldığı yaklaşık yüzde 20'lik pay, yüzde 50'lik dünya ortalamasına göre oldukça düşüktür. Bu durumda, BT'nin en önemli kullanıcıları olan telekomünikasyon ve finans sektörünün yüksek iç kaynak kullanımı etkilidir. Bu sektörler ihtiyaçlarını, BT sektörü yerine kendi bünyelerinde oluşturdukları birimler vasıtasıyla karşılamaktadır. BT harcamaları içerisinde özel ve kamu kurumlarının iç kaynak kullanımı dâhil edildiğinde, yazılım ve hizmetlerin BT içerisindeki payı yüzde 40'lar seviyesine çıkmaktadır. TÜBİSAD çalışmasına göre ise 2013 yılında yazılım sektörü 4,9 milyar TL, hizmetler sektörü 3 milyar TL büyüklüğe ulaşmış olup yazılım ve hizmetlerin BT pazarındaki payı yüzde 44'tür [14]. Haziran 2013'te açıklanan 2011 yılı Yıllık Sanayi ve Hizmetler Araştırması sonuçlarına göre Türkiye BİT sektörü istihdamı yaklaşık 196 bin olup, 2006-2011 döneminde yıllık ortalama yüzde 4 büyüme göstermiştir. Sektörün istihdamındaki bu artışa rağmen BİT sektörü istihdamının toplam istihdam içindeki payının ise, toplam istihdamdaki artış sebebiyle, bu dönemde aynı seviyede (yüzde 1,7) kalmaktadır [15]. OECD ülkelerinde BİT istihdamının toplam istihdama

oranı, 2010 yılı itibarıyla “BİT uzmanları” – dar tanım kapsamında yüzde 1,7, “faaliyetlerinde BİT’ten istifade eden çalışanlar” - geniş tanımda ise yüzde 10,9’luk bir istihdam oranına sahiptir. Bu oranların her ikisinde de ülkemiz OECD ülkelerinin gerisinde kalmaktadır [16]. Türkiye’de kadınlar ve gençlerin işgücüne katılımının düşük olması, genç nüfustaki işsizlik oranının yüksekliği ve nitelikli işgücü arz ve talep dengesindeki aksaklıklar gibi istihdam piyasasını etkileyen temel unsurların yanında BİT sektörünün kendine has özellikleri de bu sektördeki istihdam ve insan kaynakları yapısına etki etmektedir. BİT alanında üniversitelerde lisans düzeyinde eğitim görmüş insan kaynağı arzı son dönemde giderek artmakla birlikte BİT alanında 2014-2015 itibarıyla ise kadın mezunların oranı %34 iken erkeklerin oranı %65’dir. 2015-2016 yılı itibarıyla ise kadın mezunların oranı %30,8 iken erkeklerin oranı %69’dur. İki yıl incelendiğinde kadın mezunların oranında düşüş kaydedilirken erkeklerin oranında %4’lük bir artış görülmektedir [17]. Toplumsal cinsiyet ayrımını yansıtır şekilde teknik vasıf istemeyen daha düşük statülü işlerde kadınların meslek sahibi olmalarına yönlendirilmekte ve sektörde bu alanlarda kariyer yaptıkları gözlemlenmektedir. Buna göre 2016-2017 öğretim yılı Yükseköğretim İstatistiklerine göre kadınların en çok Doğa Bilimleri, Matematik ve İstatistik (Biyoloji ile ilgili Bilimler, Kimya, Matematik ve İstatistik, Eğitim, Hukuk, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık, İmalat ve İşleme (Gıda İşleme ve Tekstil), Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Sağlık ve Refah (Eczacılık, Diş, Hemşirelik, Terapi ve Rehabilitasyon), Sanat ve Beşeri Bilimler (Felsefe, Tarih, Din), Diller, Sosyal ve Davranış Bilimleri şeklinde sıralanabilir [18]. BİT’in bir bütün olarak ulusal ekonomiye katkısı, bu teknolojilerin ulusal alanda yaygınlığı ile ilgilidir. İstatistiklere bakıldığında bilgisayar ve internet kullanımında erkek hakimiyeti olduğu görülmektedir. 2004 yılında bilgisayar kullanımında erkeklerin toplam nüfus içindeki yeri %31 iken 2017 yılında 65,7’ye ulaşmıştır. Kadınların ise 2004 yılında 16,2 iken 2017 itibarıyla 47,7 ye ulaşmıştır. İnternet kullanımı açısından incelendiğinde 2004 yılı itibarıyla erkeklerin %25,7’si internet kullanırken kadınlar toplam nüfusun 12,1’ini oluşturmaktadır. Buna karşılık 2017 itibarıyla internet kullananlar toplam nüfusun %75’ini erkekler, %58,7’sini kadınlar temsil etmektedir. Sayısal içerik, uygulama ve hizmetlerin yetersizliği veya bu konudaki farkındalık eksikliği, erişim ve cihaz fiyatlarının yüksekliği ile sayısal becerilerin yetersizliği BİT’in yaygınlaşmasının önündeki başlıca engeller olarak ortaya çıkmaktadır. Bölge itibarıyla bilgisayar ve internet kullanım oranına bakıldığında; özellikle bilgisayar kullanım oranının 2017’de 2016’ya göre doğu bölgelerinde genellikle düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. İnternet kullanım oranı ise 2017 itibarıyla %31’lere ulaşarak artış göstermiştir [19],[20]. Ülkemizde kadınların BİT kullanımına katılımını artırmak ekonomi ve ülkenin sürdürülebilir kalkınması için hayati önem taşımaktadır. Kadınlara erkekler kadar eşit fırsatlar verilmediği takdirde, ülkeyi hem bilgi işleme hem de bilişim teknolojisinin gelişimi ve refaha

kavuşması yönünde büyük etkiye sahip olabilecek bilimsel olarak yaratıcı zihinlerden mahrum bırakılmış olacaktır [21]. İşsizlik oranına bakıldığında 15 yaş üstü erkek işsiz oranı 2015 yılında %9,2 iken 2016’da 0,4 puan artarak %9,6’ya yükselmiştir. Kadın işsiz oranı ise 2015 yılı itibarıyla %12,6 iken 2016’da 13,7’ye ulaşmıştır. Yıllar itibarıyla gerileme kaydetmesi beklenen işsizlik oranının arttığı gözlenmektedir [22]. Bu durumda BİT alanında erkek egemenliğinin ortadan kaldırılarak kadınlara da iş fırsatı verilmesi yenilik ve yaratıcılığı artırma olanaklarını da beraberinde getirecektir.

Seçilmiş MENA Ülkelerinde kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi, Cezayir, Mısır, Ürdün, Libya, Fas ve Tunus’un kadın istihdamı ve girişimciliğini artırma çabalarındaki zorlukların analizi yapılmış ve sonraki hükümetler için politika önerileri sunulmuştur. Türkiye de erken evre girişimcilik faaliyetinde bulunmada toplumsal cinsiyet boşluğu Mısır, Libya ve Tunus gibi MENA ülkeleri ile hemen hemen aynı düzeyde yer almaktadır [23].

SONUÇ

Kadınların iş hayatına atılmasıyla beraber erkek egemen BİT alanında faaliyet göstermesi ülke ekonomisine katkı sağlaması açısından önemlidir. Ülkemizde BİT’in gelişmesi bazı iş alanlarının ortadan kalkmasına neden olurken yeni iş imkânları ve iş modellerini de beraberinde getirmektedir. Diğer yandan bu yeni alanlar hem potansiyel işgücünün hem de halihazırda çalışanların yetkinliklerini geliştirmesine ihtiyaç duymaktadır. Türkiye’de kadınlar ve gençlerin işgücüne katılımının düşük olması, genç nüfustaki işsizlik oranının yüksekliği ve nitelikli işgücü arz ve talep dengesindeki aksaklıklar gibi istihdam piyasasını etkileyen temel unsurların yanında BİT sektörünün kendine has özellikleri de bu sektördeki istihdam ve insan kaynakları yapısına etki etmektedir.

Dünyada BİT kullanımında kadının yerinin güçlendirilmesine ilişkin bazı çalışmalar ve eylem planları dikkat çekmektedir. Uluslararası düzeyde Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası ve Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD) gibi uluslararası kuruluşlar çeşitli inisiyatifler geliştirmişlerdir. Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerin bilgi toplumuna hazırlanabilmeleri için bir eylem planı hazırlamıştır. Avrupa Konseyi’nin 2000 yılında belirlediği stratejiler çerçevesinde “eAvrupa” (eEurope) adı verilen girişim başlatılmış ve 2002 yılında bir eylem planına dönüştürülerek hayata geçirilmesi yolunda adımlar atılmaya başlanmıştır. BİT’de toplumsal cinsiyet ayrımı temelinde strateji geliştirme çabaları özellikle gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmakta, çeşitli eylem planları ve stratejilerle desteklenmektedir. Bunlardan biri olan kuruluş, 2003 yılından beri Kanada’da faaliyet yürüten Women in Global Science and Technology (Küresel Bilim ve Teknolojide Kadın/ WISAT) örgütüdür [24]. Kadınların bilim ve teknolojiye aktif katılımının olmaması durumunda, ülkelerin kadın deneyimlerinden, yaratıcılığın ve perspektifinden mahrum kalacağı düşüncesiyle ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde

etkin çalışmalar yapmaktadır. Bunun dışında en büyük uluslararası ortaklıklardan biri 2015'te gerçekleştirilen "Dijital cinsiyet farkını kapatmak için eylem planı" olmuştur. Toplantı Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), Kosta Rika, İsveç, İsviçre, Tunus, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşmiş Milletler Kadın Örgütü, Microsoft ve Mozilla iş birliği ile gerçekleşmiştir. 2030'a dek toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadınların güçlendirilmesi maksadı ile dijital cinsiyet farkını kapatmayı hedefleyen eylem planı, kapsamlı ve sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak için kritik eylemler ortaya koymaktadır [25].

Türkiye'de BİT'te toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili sınırlı sayıda çalışma mevcut olmakla birlikte BİT kullanımında kadının yerinin güçlendirilmesine ilişkin stratejiler kalkınma planlarında ve Bilgi Teknolojileri Kurumu (BTK) strateji planlarında yer bulmaktadır. BTK'nın 2015-2018 Strateji Planı'nda iletişim teknolojileri altyapısının uygun kalite ve fiyatlarla geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. BİT'in uzaktan çalışma ve esnek çalışma biçimlerinin gelişmesini sağladığı ifade edilmiştir. Böylelikle işgücünde verimlilik artışları görülürken engelliler, ev kadınları ve öğrenciler için daha iyi bir yaşam dengesi ve işletmeler için de düşük maliyetler yaratmaktadır. Diğer taraftan, BİT destekli otomasyon sistemleri ve yeni iş modellerinin ortaya çıkması mevcut insan kaynağının yetkinliklerinin gelişmesini de zorunlu kılmaktadır. BİT'ni geliştirmek ve bilgi toplumu yaratmak maksadı ile atılan bir diğer adım ise Milli Eğitim Bakanlığı girişimi olan Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi Projesidir (FATİH Projesi). FATİH Projesi, eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla bilişim teknolojileri araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde, derslerde etkin kullanımı için başlatılmıştır. Özel işletmeler tarafından yürütülen kampanyalardan biri, Teknosa'nın 2007 yılında başlattığı ve ücretsiz bilgisayar kursları aracılığıyla kadınların 'teknoloji okuryazarı' olmalarının hedeflendiği "Kadın İçin Teknoloji Kampanyası", Turkcell'in "Akıllı Kadınlar Kulübü" ve Vodafone'nin "Önce Kadın Destek Kampanyası" gibi girişimlerdir [26]. Bunlar dışında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Kalkınma Bakanlığı, Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği ve Microsoft işbirliği ile yürütülen Bilenler Bilmeyenlere Bilgisayar Öğretiyor (BBBÖ) projesidir. Başta çocuklar, gençler, kadınlar ve engellilerin BİT konusunda kapasitelerinin artırılması yoluyla Türkiye'nin e-dönüşüm sürecine katkıda bulunduğu çalışmalardan biridir [27].

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilmesi açısından şimdiye kadar yapılan çalışmaların sürdürülebilir kılınması, toplumun bilinçlenmesinin sağlanması ile kadının geleneksel olarak yerleşmiş sosyal konumunda değişiklikler yaratmanın gerekliliği önem taşımaktadır. Kadınların erkek egemen işleri de yapabileceğini, sadece hizmet sektöründe değil, teknik işlerde de varlık gösterebileceklerinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Eskiye oranla gelişme kaydedilmiştir ancak yeterli görülmemektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Akca, Emel Baştürk ve Buket Kaya (2016). "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar", *Intermedia International e-Journal*, 3(5), s.305.
- [2] Akca ve Kaya, 2016, s. 306.
- [3] Savcı, İlkay (1999). "Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54-1, s.125..
- [4] Tuğsavul, Başak, Kübra Karagöz, Leyla Soyduç (2017). *Toplum Gönüllüleri Vakfı Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Rehberi*, Ankara: Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, s. 2
- [5] Sundin, E. (1995). "The Social Construction of Gender and Technology", *The European Journal of Women 's Studies*, 2, s.341'den aktaran Savcı, s. 127.
- [6] Slattery, Martin (2014). *Sosyolojide Temel Fikirler*, 6. Baskı, İstanbul: Sentez Yayıncılık, s.342-343.
- [7] Aksoy, Beyhan (2012). *Bilgi Teknolojileri ve Yeni Çalışma İlişkileri*, Ege Akademik Bakış, C.12, S.3, s.401.
- [8] Erenel, Ayten Şentürk vd. (2011). "Teknoloji ve Kadın Sağlığı", *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Nisan, C.2, S.2, s.66.
- [9] Bölükbaş, Kenan ve M. Cengiz Yıldız (2003). "İnternet Kullanımında Kadın-Erkek Eşitsizliği", *Değişen Dünya ve Türkiye'de Eşitsizlikler-IV.[Ulusal] Sosyoloji Kongresi*, 16-18 Ekim 2003, Sivas, s. 1
- [10] Savcı, 1999, s.125.
- [11] Berg, Anne-Jorun, Merete Lie (1995). "Feminism and Constructism: Do Artifacts Have Gender?", *Science, Technology, & Human Values*, Vol. 20, No. 3, s. 333.
- [12] Savcı, 1999, s.131.
- [13] Wilson, Melanie (2004). "A conceptual framework for studying gender in information systems research", *Journal of Information Technology*, 19, s.81.
- [14] YÖK (2017). 2016-2017 Yükseköğretim İstatistikleri, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/2016-2017-yuksekogretim-istatistikleri-yayimlandi>, 1.11.2017; 16.44.
- [15] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı (2015). 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, s. 42.
- [16] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2015, s. 44.
- [17] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2015, s. 45.
- [18] YÖK, 2017, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/2016-2017-yuksekogretim-istatistikleri-yayimlandi>, 1.11.2017; 16:44.

- [19] TÜİK (2017). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr>, 1.11.2014, 14:30.
- [20] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2015, s. 48.
- [21] Khreisat, Laila (2009). “The under-representation of women in information technology and computing in the Middle East: A perspective from Jordan”, *Technology in Society*, 31, s. 289.
- [22] TÜİK (2017). İşgücü istatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr>, 1.11.2017,
- [23] OECD (2017). *Women’s Economic Empowerment in Selected MENA Countries*, Paris: OECD Publishing, s.15-34.
- [24] WISAT – Women in Global Science & Technology (2017). <http://wisat.org/who-we-are/>, Erişim tarihi: 7.12.2017 14:59.
- [25] Akça ve Kaya, 2016, s. 313-315
- [26] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2015, s. 24
- [27] Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, 2015, s. 44-51.

ÖZGEÇMİŞ

Özlem Oktal

1990-1999 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Bilgisayar Destekli Eğitim Birimi’nde Ders Tasarım Uzmanı olarak çalışmıştır. 1999’dan bu güne Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyeliği görevini yürütmektedir. Yönetim, organizasyon, liderlik, bilgi teknolojileri ve bilgi sistemleri konusunda çalışmaları bulunmaktadır.